

6.5 Služba nakazeným morom

Z kroniky Salvatora Rasariho z Rivoly
Miláno 1576 – 77

Rozličné morové nákazy pretrvávali počas celého neskorého stredoveku do skorého novoveku. Kvôli strachu z nákazy bolo len málo dobrovoľníkov, ktorí by boli ochotní starať sa o chorých alebo ich duchovne sprevádzať. Hrdinská služba kapucínov počas moru vyjadruje ich blízkosť k ľudu od prvých rokov od reformy. Nebojácna starostlivosť Matúša z Bascia o nakazených morom v Camerine mu priniesla podporu kňaznej v r. 1523 – 24. Ďalšie prepuknutie „moru cisára Karla“ zamestnalo bratov Tenaglioovcov r. 1527, za čo im potom (kňazná) Cybo dláždila cestu k ich uznaniu pápežom. Kdekoľvek bratia v nasledujúcich sto rokoch žili, opúšťali počas epidémií svoje pustovne alebo kláštor, aby sa starali o chorých – na tele i na duchu (porov. dokument 5.8 Caritas). Starostlivosť o nakazených morom sa stáva aj oficiálne formou života v konštitúciách v r. 1536.

Nasledujúca správa z Milánskej kroniky hovorí o službe kapucínov počas „peste di san Carlo“ v rokoch 1575-76. Vysoký počet chorých prinútil arcibiskupa a mesto zveriť bratom veľký mestský lazaret. Tu a v niektorých malých miestach na vidieku vykonávalo množstvo bratov obdivuhodnú službu. Táto správa tu zastupuje tiež mnohých bratov, ktorí slúžili chorým aj severne od Álp a pritom prišli pomerne často aj o život.

7257 V roku Pána 1576 sa Bohu zapáčilo postihnúť mesto Miláno a jeho okolie ako aj niektoré priľahlé provincie bičom moru. Vrchný pastier mesta Milánskej diecézy bol vtedy sv. Karol Boromejský. Bol úplne zapálený za časné a duchovné dobro svojej čriedy a dal všetko do pohybu, aby jej prišiel na pomoc. Robil to pre neoceniteľné dobro svojej sužovanej čriedy, na všeobecné povznesenie celého Talianska, ba na povznesenie celého kresťanstva. Pritom neponúkol len pre toto skutočne apoštolské dielo, čo bolo v jeho vlastných silách – čo by samo o sebe nestačilo – ale zorganizoval pomoc početných pobožných osôb svetského ako aj duchovného stavu. Z časti vedený priamou žiadosťou, z časti iba príkladom zapáleného vrchného pastiera, ponáhľali sa sem, aby sa ujali tejto šľachetnej vznešenej služby. O ňom ale nemôžeme povedať, že by zanedbal niečo, čo by sa týkalo starostlivosti, rozvážnosti a lásky.

K najochotnejším a najspoľahlivejším pomocníkom dobročinného pána kardinála patrili bezpochyby bratia kapucíni od sv. Františka. Túžobne si ich vyprosil a zveril im najzodpovednejšie úlohy. Keďže ich tento boží muž veľmi dobre poznal, pretože najlepšie poznal ich svätý spôsob života, a pre svoju útechu sa častejšie ráčil utiahnúť do niektorého z ich kláštorov, aby sa tam zúčastnil cvičení v nebeských čnostiach, ako sa tam pestujú, obzvlášť v rozjímavej modlitbe, v pokore, v chudobe a skromnosti, teda v čnostiach, ktoré sa veľmi dobre páčili jeho apoštolskému zmýšľaniu.

7258 Osobný príklad a všeobecne vyhlásená požiadavka spomenutého šľachetného patriarchu milánskej provincie pohli srdcia mnohých duchovných i svetských ľudí, aby ho podporovali v napĺňaní tejto povinnosti k láske. Všadeprítomná, ťažká núdza si vyžadovala skutky lásky: na jednej strane mali byť vyrvané telá milých sestier a bratov kedykoľvek to bolo možné z rúk smrti, keď si túžobne a hrozivo žiadala ľudské mäso; na druhej strane mali byť duše vytrhnuté z chápadiel diabla. Ten sa rovnako sprisahal so smrťou a dúfal, že pri nedostatočnej duchovnej pomoci, akú takáto katastrofa môže pritiahnuť, bude si môcť urvať duše, hoci už boli vykúpené Kristovou krvou. Kardinál si zobral dostatok času na rozmyslenie, ktorými osobami si obzvlášť chce poslážiť, aby viedli milánske špitály ako aj tie mimo mesta. Táto úloha sa mu zdala dôležitejšia než každá iná; okrem toho tu bolo neustále nebezpečenstvo, nech je to už kvôli úkladom diabla, nedbanlivosti a zlomyseľnosti poverených osôb alebo pre ich iné nezriadené vášne na všeobecné pohoršenie, pre ktoré nemohli byť splnené. Úloha si vyžadovala múdrosť, čisté úmysly, spoľahlivosť a osobitú lásku. Preto sa rozhodol poveriť touto úlohou kapucínov; pretože videl na nich rovnako nazhromažďované všetky požadované vlastnosti, ktoré mu boli blízke ako horlivosť a múdrosť.

7259 Potom, čo sa rozhodol, obrátil sa písomne na vtedajšieho pápeža, jeho Svätosť Gregora XIII., a naliehavo ho prosil, aby mu čeliac núdzovému stavu v jeho meste a diecéze, v ktorom sa nachádzali kvôli ťažkej a rozšírenej morovej epidémii, udelil širokú plnú moc: aby sa mohol obrátiť na všetkých kapucínov milánskej provincie, ktorá bola vtedy spojená s Bresciou, ktorí sa z božského vnuknutia ponúkli slúžiť nakazeným morom. Od pápeža obdržal bez prietahov vyprosený súhlas. Potom si hneď zavolať k sebe provinciála menovaných bratov – bol ním páter fra Francesco da Bormio – a milánskeho gvardiána, pátra fra Giacomo da Milano, zvaného „il Calderino“. Oboznámil ich s pápežským indultom¹ a prikázal im, aby bezodkladne napísali do všetkých kláštorov provincie a oznámili bratom, aby tí, ktorí sa cítili byť vhodní slúžiť tým úbohým chorým v Miláne alebo okolí, oznámili svoju ochotu a boli pripravení, že ich zavolajú. Keď bola táto správa oznámená v kláštoroch, nebolo srdca, ktoré by zostalo kamenné, neotvorilo sa väčšej láske a nebolo pripravené prísť uprostred núdze k zemi utláčaným, medzi chradnúce telá, do stredu hrôzy medzi úbohých a umierajúcich.

7260 Nasledovní bratia sa zdali najzapálenejší a ich ponuku bolo treba čo najviac zohľadniť (nie všetci boli totiž vybraní alebo slúžili v rovnakom čase nakazeným morom): páter fra Filippo – ktorý, kým žil – vykonával službu nadriadeného pre iných, fra Pio, fra Alessandro da Milano, Giacomo da Volterra, Grisostomo da Voghera, kazateľ Paolo da Salò, Sigismondo a Apollonio da Bescia – títo boli kňazmi, potom klerici Gilberto da Brescia a laici Rainero da Milano, Modesto da Mazenta, Girolamo dalla Brusada, Maseo da Manora, Maseo da Cozzo, Sabino da Cremona, Teoforo da Borgheto Lodigiano, Andrea da Val di Sabio, Januario da Drugoli. K tomu kňazi páter Francesco da Bormio a Giacomo da Milano. Hoci tí dvaja nakoniec spomenutí na seba

¹ dočasné vyňatie zo všeobecne platného zákona, povolenie, výsada, výnimka

neprevzali žiadnu bezprostrednú starostlivosť a poverenie pre chorých a – pretože boli nadriadení – nemohli tak ako druhí poskytovať pomoc, predsa len boli rovnako dvomi stĺpmi, nad ktorými sa klenuli nebesia tejto šľachetnej služby. Túto nebeskú klenbu podopierali múdrosťou a autoritou, pričom sa zaradili často do každodennej služby, predovšetkým páter fra Giacomo. Zdržiaval sa len v Miláne, z tohto dôvodu mohol bez problémov pomáhať tak ako páter Francesco a byť svojim druhom pomocníkom v časnej a duchovnej potrebe.

7261 Vtedajší stav, ktorý možno právom nazvať navštívením Pána, bol katastrofálny a vyžadoval si v meste a vonku na vidieku pomoc a službu väčšieho počtu pomocníkov. Mimo mesta boli najdôležitejšími miestami La Vittoria medzi Melegnanom a Milánom, a Monza, malá osada vzdialená od Milána asi desať míľ. V samotnom meste boli dva špitály: menší, ktorý bol zriadený pri S. Dionigi, a druhý veľký, zvaný Lazaretto, blízko pri mestskom múre pred bránou Porta Orientale. Tam prinášali najpoľutovanejšie obeť nákazy. Toto opatrenie zapríčinilo, že zvyšok mesta bol vystavený nákaze menej a chorým, čo boli zhromaždení a zvezení, sa mohlo dostať jednoduchšie potrebnej pomoci na tele i na duchu. Keby každý zostal vo svojom vlastnom dome, chýbala by mnohým z nich náležitá pomoc.

Na všetky takéto miesta boli rozdelení kapucíni, ktorých ponuku prijal svätý kardinál a ich vlastní predstavení. Následne zažiarili vo svojej zbožnej a láskavej službe až tak, že najurodzenejší chýrny prelát, keď sa o tom dozvedel, vyjadril Bohu viac ako tisícnásobnú vďaku za to, že službou boli poverení práve kapucíni. Aj popredné osoby s veľkou zodpovednosťou, ktoré boli požiadané, aby vykonávali na všetkých týchto miestach dozor nad týmito zbožnými skutkami, pochvalne a s vyjadrovaním úžasu oslavovali zápal a neúnavné činy božích služobníkov. Ich príklad, ktorý sa takto len málo vidí, rozohnilo tieto osoby do skutkov lásky. Najviac však vyjadrovali uznanie chorí sami. Lebo chudobní kapucíni išli v ústrety ich srdciam, lebo boli nežnejší ako ich vlastní otcovia a mamy.

7262 Do La Vittorie išiel kňaz páter fra Alessandro da Milano; ale zomrel skoro. Po ňom tam išiel klerik fra Atanasio da Brescia. Do Monzy odišiel páter fra Apollonio da Brescia, mimoriadne schopný muž, a s ním fra Geronimo dalla Brusada. Do špitálu S. Dionigi prišiel páter fra Sigismondo da Brescia a laici Matteo da Cerano, Masseo da Cozzo a Januario da Drugoli. Ostatní vykonávali službu tak, že sa jeden druhého zastupovali, ako to vyžadovala situácia a ako bolo potrebné.

Lazaret – zachoval sa až dodnes, a chceme momentálne hovoriť len o ňom – bol zriadený kvôli vyššie uvedenému vďaka zbožnosti kniežat z Milána ako veľmi priestorná budova. Dôvodom pre to bolo zhromaždiť a ošetrovať počas moru čo možno najväčší počet chorých a s podozrením na nákazu. Lazaret tvoril štvorcový veľmi priestorný vnútorný dvor, ohradený s priemerom vyše míle. Zo štyroch rohov išli jednoduchou architektúrou na strany rady izieb vedľa seba, pred nimi bolo stĺporadie. Z dvoch strán na východnej a západnej strane bola vždy jedna brána. Východnou bránou vstupovali chorí, keď prichádzali z ich domov, a tou istou bránou vynášali aj mŕtvych. Preto pomenovali túto bránu porta brutta (nečistá brána). Západnou bránou, ktorú

pomenovali porta netta (čistá brána), opúšťali dvor tí, ktorí ozdraveli, a touto bránou privádzali tiež potraviny, lieky a iný potrebný tovar. Nebolo dovolené vstúpiť touto bránou nikomu, ak bol čo i len trochu podozrivý, že je nakazený. Zbožnosti a skutočnej veľkoleposti budovy nechýbala ani modlitebňa, kde sa mohla slúžiť omša a s úctou uchovávať Oltárna sviatosť, aby sa v prípade núdze mohla udeliť.

7263 Ako prví mohli na toto miesto vstúpiť a spoznať ho v r. 1576 okolo 20. augusta otcovia fra Filippo da Milano, ktorý, kým žil, bol nadriadený bratom, a Giacomo da Volterra, obaja kňazi. Z laikov to boli Maseo da Mantora, Sabino da Cremona a Andrea da Val Sabio. Hoci ich bolo čo do počtu málo, niesli na svojich pleciach ťarchu tejto veľkej úlohy, predovšetkým kvôli pretrvávajúcej námahe, neustálej službe a pozornosti ducha, ktoré si táto služba vyžadovala. Právom si zaslúžili uznanie, že usporiadali chaotický stav lazareta na riadny chod počas jeho fungovania. Kvôli stúpajúcej potrebe a pretože niektorí z nich ochoreli a zomreli, prichádzali stále noví bratia a stali sa za nich náhradníkmi. Tak to pokračovalo až kým mor neskončil.

Pretože celá ťarcha ležala len na nich, museli sa bratia, ktorých prijali do špitála, vysporiadať s množstvom úloh a povinností: vysluhovali sviatosti, ktoré kňazi vykonávali s najväčšou starostlivosťou. Mali zodpovednosť za obe hlavné brány a museli dávať pozor, aby nevznikol neporiadok (chaos) ani pri vstupe chorých a pri odvážaní mŕtvych, ani pri príjme potravín a iných potrebných vecí a vpúšťaní pomocného personálu, u ktorého sa nemohlo strpieť ani najmenšie podozrenie na nákazu morom. Zabezpečovali varenie jedla a vlastnoručne ním krmili chorých, tak ako sa podávajú lieky. Bolo to divadlo hodným nebies, ako sa chorí čudovali hojnosti a pozornosti, s akou ich kapucíni navštevovali, aby sa o nich starali a utešovali ich. A chorí sa divili, s akou veľkou láskou im slúžili vo všetkých ich potrebách, bez toho aby si všímali svoju vlastnú únavu, nápadný odpor ich zmyslov alebo zjavné nebezpečenstvo smrti. Aby nič nechýbalo dielu pravej zbožnosti, vlastnoručne zabíjali klince do rakiev pre mŕtvoly, nakladali ich na vozíky na cestu k cintorínu, vykladali ich tam a pochovávali.

7264 Niektorý z bratov si vždy nedoprial potrebné zotavenie svojmu telu a tajne v noci opustil lazaret, aby zistil, či by sa našiel niekto, kto by si dovolil pod rúškou noci niekoho nehanebne prespávať alebo sexuálne obťažovať. Pretože však ľudia, ktorí najviac inklinovali k tomu, aby vykonali tieto činy, tieto sami oznamovali, slúžilo toto správanie zázračne práve k tomu, aby sa takýmto výstrednostiam vyhýbali.

Činnosť kapucínov sa vyznačovala predovšetkým tým, že nikdy neopúšťali lazaret, okrem prípadu, že tak prinútení z lásky urobiť kvôli nepredvídateľnej udalosti (čo však bolo veľmi zriedka). Boli vždy pripravení, vydržali nočnú stráž a pri najnamáhavejšej únave bez prestávky a išlo to tak deň za dňom. U niektorých to bol aj dôvod, prečo ťažko ochoreli, niektorí kvôli tomu aj zomreli.

Páter fra Filippo da Milano, ktorý ako bolo povedané, svojim bratom slúžil ako nadriadený, zomrel po dvoch mesiacoch a jeho nástupcom sa stal páter fra Paolo da Salo, muž veľkej prezieravosti, rovnako schopný rozhodného konania ako aj kontemplatívne žiť. Týmto dvom zveril najprv svätý kardinál duchovné vedenie celého

lazareta a opatril ich potrebnou najvyššou cirkevnou plnou mocou. Potom po niekoľkých dňoch zverila im vysokocenená mestská rada mesta Milána aj svetské vedenie.

7256 Dvojitá, svetská a cirkevná vedúca úloha, ktorú pociťoval páter fra Paolo, ako aj rozhladenosť a čulosť jeho osobnosti, spojené s horlivosťou, ktorá horela v jeho srdci, ho nenechávali telesne na pokoji, duchovne bol stále sužovaný ťažkými starosťami. Lebo duchovné potreby chorých, predovšetkým tých, ktorí sa stále zdržiavali vo vysokom počte pri obidvoch bránach, volali k nemu kvôli udeľovaniu sviatostí, hoci ho v tomto ohľade podporovali aj iní kňazi; telesné potreby ho nútili k opatreniam vo vzťahu k zaobstaraniu potravín a iných vecí, ktoré chorí potrebovali. Nedostatok lásky, ktorý azda spozoroval u svetských pomocníkov, ho primäl vždy k tomu, aby obišiel lazaret a skontroloval, či chorým niečo nechýba; morálny rozklad, ktorý zistil u niektorých iných, ho priviedol k tomu, aby na ich činnosti dával pozor. Rady, úlohy, ktoré stále zadával a súdne obvinenia kvôli krádeži, sexuálne prešľapy alebo iné excesy – delikty, ktoré sa napriek starostlivosti vyskytovali, hoci sa im snažil predchádzať – nedovolili, aby mal aspoň na chvíľu pokoj. Navyše spozoroval, aká dôležitá je úloha spoľahlivo strážiť východnú bránu, a preto veľkú časť svojho času strávil práve tam.²

7268 Veľká časť tých, ktorí vykonávali službu v lazarete, zostala po celý čas zdravá, niektorí sa nakazili morom, zázračne sa ale opäť uzdravili. To bol prípad fra Andreu da Val Sabio, jedného z prvých, ktorí vstúpili do lazareta a fra Modesta da Mazenta, oboch laikov. Niektorí tam položili svoj život: lebo okrem pátra fra Filippa da Milano, ako už bolo povedané, že prišiel o život po dvoch mesiacoch, zomreli aj laici fra Sabino da Cremona a fra Masseo da Mantora a pátri fra Agostino, Giacomo a Rainero da Milano, prví dvaja kňazi, posledný laik (converso). Podľa kardinála Barona (Sorano), ktorý uvádza v poznámkach k martyrológiu sv. Dionýza z Alexandrie, sú hodní, aby ich nazývali mučeníkmi.

Apoštolská práca trvala zhruba dvadsať mesiacov, potom sa zdalo, že mor končí. Bratia naliehavo poprosili preto svätého kardinála, aby sa súhlasne vyjadril a prepustil ich z tejto služby. Sčasti už neboli schopní toto skutočne ťažké bremeno niesť, sčasti ich povolali na iné miesta, kde zúrila tento mor ešte viac. Pán kardinál, dobrota a rozhodnosť v jednej osobe, ich nechcel zarmútiť, a preto im neodporoval, aj keď sa ho ich odchod v srdci dotkol. Keďže mu ale dobrota jeho srdca nedovolila nechať lazaret bez podpory a vedenia kapucínov, zavolať tam pátra fra Anastasia da Brescia z Lavittorie a iných kapucínov z iných miest. Hneď tam prišli a slúžili, kým nebol špitál konečne vyprázdnený.

² Nasleduje dramatický príbeh o ohováraní (7266-67). Známa prostitútkou sa nechala prijať do lazareta, kde prijímala aj zákazníkov. Hoci fra Paolo zakročil, podarilo sa jej, aby sám fra Paolo nadobudol zlú povesť. Kardinál musí zakročiť, kým sa údajný škandál nevysvetlí. – Prekladateľ Thomas Morus Huber poznamenáva k vynechaniu tejto časti nasledovné: „Príbeh s prostitútkou zachádza v tejto antológii už príďaleko, hoci samozrejme jasne ukazuje, že na službu v lazarete nemožno pozeráť s ružovými okuliarmi.“